

Stručni rad

LIKOVNO IZRAŽAVANJE DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Ivona Grbeša, dipl. učiteljica razredne nastave – učitelj razredne nastave, mentor
Osnovna škola Josipa Kozarca Semeljci

Sažetak

U ovom radu istraženo je likovno izražavanje djece s teškoćama u razvoju nižih razreda osnovne škole. Promatrana su djeca s lakom mentalnom retardacijom i djeca bez teškoća nižih razreda osnovne škole. Djeca s lakom mentalnom retardacijom su u posebnim odjelima – kombinirana odjeljenja.

Proučavanjem crteža djece s lakom mentalnom retardacijom došlo se do zaključka da su i oni značajan pokazatelj zaostajanja za kronološkom dobi.... Crteži su siromašni maštom, detaljima, a prostorna orijentacija je slabo razvijena pa zbog toga nemaju osjećaja za prostor. Crteži djece bez teškoća su maštoviti, kreativni, puni detalja te su u skladu sa svojom dobi.

Ključni pojmovi: inteligencija, mentalna retardacija, razvoj dječjeg likovnog izražavanja, crtež kao način izražavanja, razvojne faze.

1. UVOD

Dječje crtanje je odraz dječje emocije, mašte, ekspresije, naivno je i iskreno te je jedan od osnovnih oblika izražavanja djetetove ličnosti. Dječji je crtež najprije dječji izraz, a zatim likovni. Postoje razna gledišta zašto se dijete voli likovno izražavati. Znanost tvrdi da je to urođena sklonost ka igri, osobito u ranijoj dobi. Crtež je izraz djetetovog iskustva i mijenja se s porastom tog iskustva, te ovisi o stupnju psihičkog razvoja djeteta. Djeca u crtež sjedinjuju stvarnost i maštu. Ona otvoreno govore o svojoj likovnoj aktivnosti. U crtežu pokazuju ono što ih zanima i uzbuđuje, a sam proces likovnog stvaranja važniji im je od produkta izražavanja. Dječji nam crtež može pomoći pri upoznavanju emocionalnog života djeteta jer govori o djetetu, njegovim doživljajima, osjećajima i razmišljanjima, te o njegovoj okolini i odnosima u njoj. Ustanovljeno je htijenje djeteta u likovnom izražavanju. Likovni izrazi razvijaju se u korelaciji s dobi djeteta, te predstavljaju značajno sredstvo za bolje upoznavanje djece.

2. RAZRADA

2.1. INTELIGENCIJA

Za niz aktivnosti i svladavanje nastavnog plana i programa potrebna je sposobnost koju nazivamo INTELIGENCIJA. To je sposobnost razumijevanja verbalnog sadržaja, shvaćanje, zamišljanje prostornih odnosa. Ako je kvocijent inteligencije (IQ = Intelligence Quotient) veći to je dijete uspješnije u rješavanju zadataka. Testovi inteligencije mjere individualne razlike u intelektualnim sposobnostima, a kvocijent inteligencije je odnos između mentalne i kronološke dobi. Imamo li natprosječno inteligentno dijete kažemo da je njegova mentalna dob veća od njegove kronološke dobi, a ako imamo dijete s ispodprosječnom inteligencijom kažemo da njegova mentalna dob zaostaje za kronološkom dobi. Govorilo se kako su pojedina djeca u svom intelektualnom ili mentalnom razvoju za toliko ispred ili iza svoje dobi, pa je W.Stern 1912.g. uveo pojam kvocijenta inteligencije koji se izračunava po formuli $IQ = MD / KD * 100$. MD znači mentalnu dob, KD kronološku dob, a IQ kvocijent inteligencije. [7]

Naglašavam kako standardni testovi za ispitivanje inteligencije neće objasniti zašto neka osoba ne daje očekivani odgovor.

2.2 MENTALNA RETARDACIJA

Mentalna retardacija označava značajno ispodprosječno intelektualno funkcioniranje [8]. Mentalna retardacija obuhvaća intelektualno zaostalu djecu, osobe koje imaju prilikom testiranja intelektualni količnik (IQ), od 0 – 70. [12]

Pod pojmom mentalna retardacija (MR), razumijevaju se stanja u djeteta kada je njegova inteligencija niža za dvije standardne devijacije od srednjih vrijednosti za njihovu dob, a mjerena je psihometrijskim testovima. [10]

Mentalna retardacija se počinje znanstveno spominjati tek u 19. st., a za to su zaslužne psihologija i medicina. Mentalna retardacija očituje se u slabostima procesa

spoznavanja i učenja, ali i u cjelokupnom razvitku osobe. Ona je poremećaj razvoja, no mentalno retardirano dijete ima iste razvojne faze kao ne retardirano dijete, samo što razvojne faze kod mentalne retardacije dulje traju i završni stupanj razvoja ostaje na nižoj razini od normalnog.

Subkategorije mentalne retardacije

- LAKA MENTALNA RETARDACIJA – približni kvocijent inteligencije proteže se između 50 i 60. ova djeca nešto kasnije prohodaju i progovore. Često se ne razlikuju od druge djece, osim ako uz mentalnu retardaciju imaju i neke druge poteškoće. Uz odgovarajuće osposobljavanje moguće ih je osposobiti za rad i ostvarivanje socijalnih kontakata.
- UMJERENA MENTALNA RETARDACIJA – približni kvocijent inteligencije proteže se od 34 do 49. U predškolskoj dobi sposobni su naučiti jednostavan govor, hodati i hraniti se. Slabo se nauče brinuti o sebi, ali postignu određen stupanj neovisnosti uz potporu za rad i život.
- TEŽA MENTALNA RETARDACIJA – približni kvocijent inteligencije proteže se od 20 do 34. Do 6. godine mogu naučiti hodati i hraniti se, ali ne govore i ne stječu eliminantne funkcije. Potrebna im je stalna pomoć okoline.
- TEŠKA MENTALNA RETARDACIJA – približni kvocijent je ispod 20. U najboljem slučaju nauče minimalne vještine kretanja. Mnogi su nepokretni.

2.4 RAZVOJ DJEČJEG LIKOVNOG IZRAŽAVANJA

Zašto se dijete voli likovno izražavati? Po nekima je to urođena sklonost za igru, po nekima se dijete likovno izražava da bi zadovoljilo unutrašnju potrebu za izražavanjem, a po nekima je riječ o motoričkoj aktivnosti kao osnovi likovnog izražavanja. Djetetu su bitni doživljaj i akcija pa prikazuje ono što ga zanima i radi materijalom koji ga oduševljava. Također ima potrebu tijekom svog likovnog razvoja stalno mijenjati sadržaj rada kako bi izrazilo sve doživljeno. Djeca su prirodno emotivna i spontana, polaze od promatranja. Obilježja dječjeg izražavanja su: spontanost, ekspresija, skladnost i ritmičnost. Nenadoknativ oblik saznanja je dječje likovno izražavanje crtanjem svega što neposredno promatra iz prirode. U samostalnim likovnim ostvarenjima djece odražava se najprije igra materijalima i priborom za likovni izraz, a kasnije i svjesno htijenje da se nešto nacrti. Dijete se može likovno izražavati, a da prethodno ništa ne zna o likovnoj umjetnosti. Ako je dijete spriječeno da se likovno izrazi i manipulira materijalima iz svoje okoline, postat će nezadovoljno i to će ga pratiti cio život. Zato je likovni odgoj važan proces, prvenstveno u razvijanju sposobnosti djece u smislu obogaćivanja osjetljivosti, posebno za likovne pojave, čime se postiže kvaliteta osobe, međuljudski odnosi i proizvodne aktivnosti, a time i opća kvaliteta života. „Likovni odgoj djeluje i na razvoj ličnosti u širem smislu. To djelovanje se odnosi na komplementarnost likovnog mišljenja u odnosu na pojmove mišljenja, na razvoj različitih psihičkih funkcija, zatim na razvoj kreativnosti; likovni odgoj djeluje i na uravnoteženost ličnosti i na njenu integraciju u određene kulturne i socijalne tokove jednog vremena i prostora“. [5]

2.5 CRTEŽ KAO NAČIN IZRAŽAVANJA U LIKOVNOJ UMJETNOSTI

Crtež je način univerzalnog izražavanja u likovnoj umjetnosti. On je prva pojava u likovnoj umjetnosti i stariji je od pisma. „Razvijao se između potrebe, s jedne strane, i mašte, s druge strane, dok nije postao osnova u likovnom umjetničkom izražavanju pri upotrebi različitih materijala i tehničkih sredstava“ [2]. Crtež nastaje pomoću mekih tekućih i suhih materijala (ugljen, mekane rude, kreda, grafit, tinta, tuš) koji se nanose potezom crtačkih sredstava po plohi. Čovjek upotrebom različitih materijala, sredstava, svijetlih i tamnih podloga za crtanje prikazuje i stvara oblike, građu, volumen, veličine i prostor, te nastaje mnoštvo kombinacija jer su nebrojene mogućnosti izvedbe. U prošlosti, sve vizualne doživljaje poput refleksa krajolika u vodi ili tragove životinja na zemlji, čovjek je pamtio i nastojao ih izraziti. „Kada je zamijetio da njegova ruka može ostaviti isti trag kao grana zanjihana vjetrom, došao je do ideje da pokretima ruke sam oblikuje slike iz svoje svijesti koje je upamtio. Tako je počeo crtati“ [2]. Crtež je postao čovjekov stalni pratilac i sredstvo sporazumijevanja. U početku je prikazivao samo viđene oblike, a kasnije je crtao i one likove koji su rođeni u njegovoj mašti. Postoje dvije vrste umjetničkog crtanja; crtež kao samostalno umjetničko djelo (u njemu umjetnik očituje svoje osjećaje i doživljaje) i crtež koji umjetnik crta s namjerom da ga upotrijebi kao predradnju, tj. pomoć u izvedbi nekog slikarskog, grafičkog ili kiparskog djela.

2.5.1 Elementi likovnog izražavanja u crtežu

[2] kao osnovne izražajne elemente umjetničkog crteža navodi: crta, točka, mrlja, smjer, veličina, crtačka tekstura, ploha, volumen, prostor i ton. Pri crtanju se koristi i kaligrafska crta, izvodi se prostoručno, a pokazuje temperament crtača, njegov stil. Kaligrafska crta je mekana i emocionalna, te označava bezbroj raspoloženja, dok je euklidska crta koja se izvlači ravnalom gotovo uvijek ista i tvrda. Crta ima svoj smjer i veličinu, ona je osnovni likovni element crteža.

Crte mogu biti različite po karakteru: kose, ravne, oble, izlomljene, valovite, isprekidane, tanke, debele, prozirne, guste, dinamične i statične, duže, kraće, paralelne i ukrštene.

Crte izražavaju osjećaje i mogu imati i simboličko značenje. Tako vodoravna crta simbolizira mir i opuštanje, a okomita život i rast, te izaziva osjećaj uzdignuća i življenja. Valovita odaje osjećaj vedrine i mekoće, dok izlomljene crte izazivaju osjećaj grubosti i energije.

Ton je također jedan od elemenata likovnog izražavanja. Ton je količina svjetlosti u boji, interval količine svjetlosti – od svjetla prema tami ili obrnuto. Tonove na crtežu možemo prikazati različitim crtačkim materijalima, a najbolje ugljenom i kistom.

Ljudi su dugo razmišljali kako odrediti prostor. Riječ prostor podrazumijeva dva pojma: trodimenzionalni i dvodimenzionalni prostor, prostor plohe. Tako možemo oblikovati u trodimenzionalnom prostoru i oblikovati na dvodimenzionalnom prostoru – plohi. Ploha ima svoj prostor određen dužinom i širinom. Djeca vole rješavati prostor pomoću nizova. Na donjoj liniji papira slažu (crtaju/slikaju), te sama sebi povlače linije i dijele papir na npr. nebo i zemlju.

2.5.2 Likovne tehnike

Pod pojmom likovne tehnike podrazumijeva se materijali kojima se oblikuje, način uporabe i oblikovanje materijalima [4]. Likovne tehnike se prema području rada dijele na tehnike plošnog dvodimenzionalnog oblikovanja i tehnike prostorno – plastičnog oblikovanja. Tehnike plošnog oblikovanja dalje se dijele na:

- a) crtačke tehnike
- b) slikarske tehnike
- c) grafičke tehnike

Za ostvarivanje likovnog djela svaka tehnika se služi svojim likovno – tehničkim sredstvima i alatima; npr. ako je crtež nacrtan tušem pomoću pera, tehniku rada imenujemo kao „tuš – pero“.

Crtačke tehnike su: olovka, kreda, ugljen, kemijska olovka, flomaster, tuš – pero, tuš – drvce, tuš – trska, tuš – kist i lavirani tuš. One se dalje dijele na mokre i suhe. Mokre su: flomaster i sva tehnika rada tušem, a suhe tehnike su: olovka, kreda, ugljen i kemijska olovka.

Slikarske tehnike se također dijele na mokre i na suhe. Suhe su: pastel, kolaž, mozaik, vitraž i tapiserija, a mokre su akvarel, gvaš, tempera, ulje i freska. Osnovni element slikanja je boja, koja se na podlogu nanosi izravno u u obliku mrlja, poteza ili većih obojanih površina.

Grafičke tehnike podrazumijevaju tehničke postupke otiskivanja i umnožavanja crteža pomoću matrice ili klišeja.

Tehnike i materijali prostorno – plastičnog oblikovanja dijele se na: kiparske i arhitektonske.

Kiparski materijali su: glina, glinamol, plastelin, drvo, kamen, gips, metal, plastične mase, žica i mnogi didaktičko neoblikovani materijali. Materijali se oblikuju načinom modeliranja, građenja, klesanja, tesanja, lijevanja, itd.

2.6. RAZVOJNE FAZE DJEČJEG CRTANJA

Sva djeca prolaze kroz iste razvojne faze crtanja iako prijelaz iz jedne u drugu fazu nije konstantan za svu djecu, već varira zbog ritma razvoja svakog djeteta i utjecaja sredine.

Faze su [2] sljedeće:

2.6.1. Faza šaranja

U literaturi je različito nazivaju, ali ima isto značenje. Postoje nazivi: Faza izražavanja primarnim simbolima [3], Faza šaranja [2]. Dijete u početku ruku pokreće najprije vješto iz ramena, a kasnije u laktu i šaci, a najkasnije savladava pokrete mišića i zglobova prstiju. Šaranja je u početku isključivo motorička aktivnost. Kad je šaranjem dijete svladalo crtačke grafičke elemente: crtu, mrlju i točku, ono u njima počinje uočavati sličnost s prethodno viđenim objektom.

2.6.2. Faza predsheme i sheme

Dijete počinje slikati nešto konkretno i određeno. Počinje crtati krug, u krugu crta oči, usta, onda ruke i noge (crta glavonošca). Kasnije crta tijelo, pa vrat. Poslije čovjeka počinje crtati životinje, pa drveće i prirodu.

[9], drugu fazu nazivaju „Stupanj simboličkog crtanja“. Po njima, dijete u ovoj fazi crta čovjeka s glavom i nogama. Ostale dijelove tijela ne crta jer mu nisu značajni. Zato

se takvo prikazivanje ljudi i predmeta, prema [9], s pravom se naziva simbolično crtanje. Crtež ne sadrži sve dijelove, već samo one koje je dijete shvatilo.

2.6.3. Faza realističnijeg prikazivanja

Dijete još ne zna pisati, pa će svoj misaoni svijet ovdje predočiti u likovne vizije. Više će crtati srcem nego umom, njegov će se likovni izraz više temeljiti na emocionalnom intezitetu doživljaja, a manje na znanju, vizualnom iskustvu i objektivnoj stvarnosti. Nakon navršene osme godine dječji likovni izraz bit će uvjerljiviji i potpuniji, a sadržaji crteža bit će povezani u jednu jedinstvenu cjelinu.

Luquet, prema [2] je razvoj dječjeg likovnog izražavanja podijelio na četiri faze:

1. faza slučajnog realizma
2. faza neuspjelog realizma
3. faza intelektualnog realizma
4. faza vizualnog realizma.

3.7. PSIHOLOŠKE OSNOVE DJEČJEG CRTEŽA

Djeca su oduvijek crtala spontano na pijesku, zemlji ili na pločnicima ulica. Jedini izvor od kojeg djeca polaze je njihov osjećaj, motorička vještina i znanje o objektivnoj stvarnosti. Djeca mogu crtati predmet i u njegovoj odsutnosti – po sjećanju i po mašti. Svako se dijete može likovno izraziti i u njegovom stalnom razvoju sredina može imati ogroman utjecaj. Po dječjem likovnom izrazu može se puno zaključiti o samom djetetu.

Razvojem psihologije kao znanosti u 20.st., mnogi psiholozi su se zainteresirali za likovno područje djeteta. Dječji izraz postao je interesantan i za liječnike, sociologe, pedagoge i likovne umjetnike. Psiholog postaje zainteresiran za cjelokupni psihofizički razvoj djeteta, zanima ga razvoj i projekcija dječje psihe u crtežu i drugim oblicima likovnog izražavanja. Za cjelokupno ponašanje djeteta zainteresiran je sociolog. On prati socijalizaciju djeteta, nastojeći je ubrzati, a u tome mu uvelike pomaže sve ono što dijete spontano izražava na crtežu. Likovni pedagog omogućuje djetetu da se potpuno slobodno izrazi uz prikladne materijale, sredstva i pomagala. Liječnik je zainteresiran za mentalno i motorički retardiranu i bolesnu djecu. Takvom djetetu likovno izražavanje će postati i terapija. „Bez međusobno usklađenih postupaka i pristupa, analiziranja i tumačenja ovog područja nije moguć pozitivan i cjelovit razvoj djece, odnosno njihovih likovnih, a isto tako i nekih općih sposobnosti kao što su percepcija, predočavanje, oblikovanje i stvaranje“ [1].

3.8. DJEČJA KREATIVNOST U LIKOVNOM IZRAŽAVANJU

„Djeca će se stvaralački izražavati i stvaralački će oblikovati uvijek kada im je dana sloboda da budu ono što jesu, da vide na svoj način, da poimaju i misle svojom logikom, drugim riječima da imaju pravo na svoje individualno izražavanje i stvaranje u punom smislu riječi [1].

Do kreativnog odgoja može doći samo ako se stvori klima povjerenja i suradnje između odraslih (roditelja i učitelja) i djece. Odgojno – obrazovni rad bi trebao biti poticajan, kreativan, zanimljiv i smišljen. Nenametljivo trebamo potaknuti i najmanji kreativni duh u djece, a njihovu kreativnu igru ne smijemo ometati. U radu s djecom ne dajemo im sve na gotovo, definirano i utvrđeno, već ih vodimo i nenametljivo pomažemo.

3.8.1. Poticanje stvaralaštva

Postoji nekoliko načina da kod djece pobudimo interes za pojave u svijetu, te će njihovo likovno izražavanje ovisiti o tome koliko smo ih uspješno motivirali. Neki od načina uspješne motivacije su:

Usmjeravanje opažanja na neki oblik ili pojavu, npr. kuću, drvo, oblake... Pitanjem „Što vidite?“ potaći ćemo djecu na opažanje i izbjeći nametanje svog načina viđenja i svoje pretpostavke. Daljnjim pitanjima izazvat ćemo dječje poimanje, npr. „Kako drvo raste?“, sve do konkretnijih pitanja o boji, obliku, konstrukciji materijala i sl. Kada dijete na taj način upozna neki oblik ili pojam, ono će ih lako i originalno i likovno izraziti. Djeca crtaju ono što pamte i poimaju u nekom obliku ili pojavi, a ne ono što konkretno vide.

Aktiviranje sjećanja postupak je u kojem učitelj u razgovoru, o nečemu što su djeca već vidjela i doživjela, ponovno aktivira i učvršćuje njihovo sjećanje; npr. izletna kojem su bili. U dječje izražavanje prema sjećanju djeca češće unose značenja i odnose među oblicima te širinu i cjelovitost događaja.

Maštanje, ilustracija, najčešće poznatih priča i pjesama, zamišljenih događaja, događaja iz prošlosti ili budućnosti.

Zamišljanje je sposobnost djece da različite pojmove i predodžbe iz nevidljive stvarnosti smjeste u likovni izraz. Djeca tako mogu za svaku pojavu, pojam i osjećaj pronaći likovno tumačenje i likovno ga izraziti.

Igre s likovnim materijalima – olovkom, glinom i bojom donose djeci osjećaj slobode i potiču ih na upoznavanje i ispitivanje svojstava i mogućnosti pojedinog likovnog sredstva. Također je važno da učitelj zna nenametljivo potvrditi vrijednost svakog dječjeg likovnog rada, da zna produbljivati ljubav i volju za likovno izražavanje i stvaranje, te pružati djetetu osjećaj sigurnosti i slobode kako bi dijete vjerovalo da može i zna nešto uraditi.

3.8.2. Razvojni stupnjevi kreativnosti

Taylor, prema [3], je razvoj kreativnosti svrstao u pet stupnjeva prema doprinosu originalnosti:

- a) Kreativnost spontane aktivnosti – samostalno izražavanje, spontan djetetov izraz,
- b) Kreativnost usmjerene aktivnosti – spontano izražavanje uz svjesno nastojanje za poboljšanjem, postizanjem „sličnosti“ s realnim objektom,
- c) Kreativnost invencije - opažanje i izražavanje novih likovnih odnosa,
- d) Kreativnost inovacije – donošenje značajnih promjena u likovnom izrazu unošenjem složenijih likovno – jezičnih i tehničkih mogućnosti,
- e) Kreativnost stvaranja – stvaranje potpuno novih likovno – pojmovnih sustava – stilova.

Kreativnost odraslih i djece ne mogu se procjenjivati istim kriterijima, jer ne proizlaze iz istih misaonih i iskustvenih pretpostavki. U dječjoj kreativnosti najvažniji aspekt je priroda procesa, dok kod odraslog procjenjujemo prema konačnom djelu. Iz svega proizlazi da je kreativnost

pristup problemu, način rada i stvaralački proces, a ne fond činjenica i znanje što na dijete možemo prenijeti obrazovanjem.

Odgoj kreativnosti dakle proizlazi iz pristupa problemu, svjesne želje i namjere da se u svemu postigne otvorenost svijesti za nove mogućnosti i drukčija rješenja.

[3], ukazuju na postupke učitelja/odgajatelja kojima u organizaciji likovnih aktivnosti potiče kreativnost djeteta/učenika:

- a) Umješno i samostalno stvaranje ideja,
- b) Provjeravanje dječjih ideja, misli i likovnih proizvoda u slobodnoj komunikaciji,
- c) Prihvatanje dječjih ideja i originalnih rješenja,
- d) Poticanje, alternativnim pitanjima, drukčijih rješenja,
- e) Omogućavanje «varijacije» na istu temu – bilo promjenom likovne tehnike ili redefinicijom (boje, oblika itd.),
- f) Ohrabivanje djece u samostalnom pronalaženju što većeg broja raznovrsnih likovnih, alternativnim pitanjima (može li drukčije, bi li mogao nešto doraditi i sl.),
- g) Isticanje originalnog i kreativnog rješenja, tijekom likovnog procesa, te poticanje ostale djece na stvaralački rad,
- h) Omogućavanje zainteresiranoj djeci rad s raznolikim materijalima i tehnikama,
- i) Organiziranje s djecom posjeta galerijama i muzejima, te nakon toga provođenje razgovora o njihovim impresijama.

REZULTATI I RASPRAVA

Analiza crteža učenika s lakom mentalnom retardacijom

IV. RAZRED

T. B., 10.g., Ž

Zima

Crtež je dosta tmuran. Odnos veličina nije proporcionalan. Na crtežu su prikazane ptice kojih nema u vrijeme zime. Ne koristi racionalno boje. Možda ne voli zimu, pa ju je tmurno prikazala. Linije su jasne, ne postoji osjećaj za volumen. Prostorno je sve pokrila, vidi se osjećaj za prostor. Nedostatak detalja i kreativnosti.

Analiza crteža učenika bez teškoća

IV. RAZRED

S. N., 10. g., M

Zima

Kreativan i maštovit crtež. Detalji izraženi i dovršeni. Valovitim linijama prikazao je vedrinu i mekoću crteža, ritam te prostor. Čak je zeca prikazao u pokretu tako da se osjeća volumen. Dječak je prikazao drvećem iza – ispred. Racionalno korištenje boja.

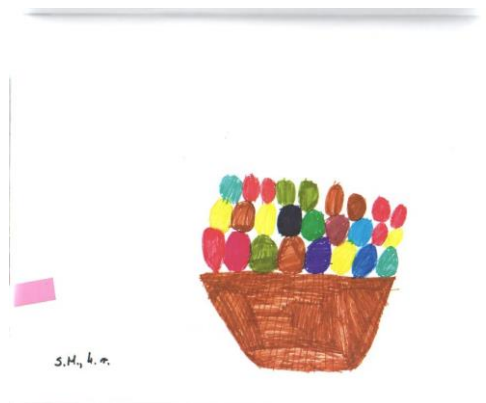
Analiza crteža učenika s lakom mentalnom retardacijom

IV. RAZRED

S. M., 10.,g.M

Uskrs

Crtež siromašan, bez detalja, bez osjećaja za prostor i volumen. Koristi intenzivne boje, čak je prikazao pletenu košaru samo istom bojom pa se toliko ne primjećuje. Linije su jasne, nedostatak kreativnosti.

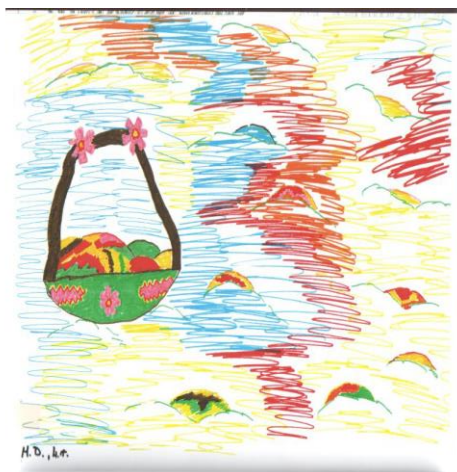
Analiza crteža učenika bez teškoća

IV. RAZRED

M. D., 10. g., Ž

Uskrs

Koristila je intenzivne boje sa smislom. Izražen osjećaj za volumen i prostor. Valovitim linijama postigla je ritam, a i vedrinu i mekoću.

4. ZAKLJUČAK

Crtež je odraz djetetova psihičkog stanja. Crtež se u djece postepeno razvija, na samom početku zasniva se simbolima. Simboli se javljaju spontano i polako prerastaju u nešto smislenije, vođeni dječjom željom oni postaju realni. Djeca u crtežu ističu ono što im je važno, tako što „to“ stavljaju u prvi plan i obrnuto.

U ovom praktičnom radu vidljive su velike razlike u crtežima učenika s lakom mentalnom retardacijom i učenika bez teškoća. Učenici bez teškoća crtežima pokazuju kako mentalno ne zaostaju za svojom kronološkom dobi. U njihovim se crtežima uočava njihova mašta, kreativnost.

Poznato je kako djeca s mentalnom retardacijom prolaze iste faze kao i normalna djeca, međutim, ovo istraživanje je pokazatelj koliko ta djeca sporije i teže napreduju. Iako tim stručnjaka radi s tom djecom, većina njih nikada neće doseći mentalnu razinu svojih vršnjaka. Djeca s mentalnom retardacijom slabijeg su pamćenja, labilne i fluktuirajuće pozornosti, siromašne mašte,... pa su zato njihovi crteži siromašni detaljima. Što se tiče elemenata likovnog izražavanja u crtežu djece s lakom mentalnom retardacijom su nejasni. Naime, crta je uglavnom vodoravna i okomita, boje su tople, ali u principu koriste 2 – 3 boje. Što se tiče prostora, nemaju osjećaja za njega, a što se tiče volumena, likovi su plošni pa iz toga primjećujemo da ni za volumen nemaju osjećaj.

5. POPIS LITERATURE

- [1] Belamarić, D., (1986.) Dijete i oblik, Školska knjiga, Zagreb
- [2] Bodulić, V., (1982.) Umjetnički i dječji crtež, Školska knjiga, Zagreb
- [3] Grgurić, N., Jakubin, M., (1996.) Vizualno – likovni odgoj i obrazovanje, Educa, Zagreb,
- [4] Jakubin, M., (1990.) Osnove likovnog jezika i likovne tehnike, Institut za pedagoška istraživanja Filozovskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu
- [5] Karlavaris, B., (1991.) Metodika likovnog odgoja 1, Hotbauer p. o., Rijeka
- [6] Karlavaris, B., (1991.) Metodika likovnog odgoja 2, Hotbauer p. o., Rijeka
- [7] Ivan Furlan, (1981.) Čovjekov psihički razvoj, Školska knjiga, Zagreb
- [8] Kocijan – Hercigonja, D., (2000) Mentalna retardacija, Slap, Jastrebarsko
- [9] Smiljanić, Toličić, (1979.) Dječja psihologija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd,
- [10] Švel, Grgurić, (1998.) Zdravstvena zaštita kronično bolesnog djeteta, Barbat, Zagreb
- [11] Vlasta, Haith, Miller, (1997.) Dječja psihologija, Slap, Zagreb
- [12] Vukasović, A., (1994.) Pedagogija, Alfa d. d., Zagreb
- [13] Članak: Predškolsko dijete i likovna umjetnost, Antonijan Balić Šimrak, Sveučilište u Zagrebu, 2010./2011. (<https://hrcak.srce.hr/124737>)
- [14] Članak: Poticanje dječjeg likovnog stvaralaštva i mašte u komunikaciji s kulturnom baštinom, Dunja Pivac, Umjetnička akademija u Splitu, Split, Hrvatska, 2016. (<https://hrcak.srce.hr/160226>)